

**Міністерство освіти і науки України
Поліський національний університет
Кафедра бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту**

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

КЛЯЧКІВСЬКА ВАЛЕРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 657.1:339.1

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ВПЛИВ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ
ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ**

Спеціальність 071 – облік і оподаткування

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і тестів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Валерія КЛЯЧКІВСЬКА

Науковий керівник
Гайдучок Тетяна Станіславівна
кандидат економічних наук, доцент

Житомир – 2023

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліського національного університету

Рецензент:

професор кафедри фінансів і кредиту Поліського національного університету,
д.е.н., проф. Віленчук Олександр Миколайович

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

_____ допустити до захисту _____

Голова комісії _____ Тетяна ГАЙДУЧОК _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Висновок кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту за
результатами попереднього захисту:

_____ допустити до захисту _____

Протокол засідання кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та
аудиту № 9 від 12 грудня 2023 року

В.о. завідувача кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Наталія МАЛЮГА _____
(підпис)

«12» грудня 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Студент(ка) КЛЯЧКІВСЬКА Валерія Володимирівна захистив(ла)
кваліфікаційну роботу з оцінкою: сума балів за 100-бальною шкалою _____, за
університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____
(підпис)

Ганна МАЙДУДА
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Клячківська В. В. Вплив амортизаційної політики підприємства на формування системи обліку та аналізу необоротних активів. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 071 – облік і оподаткування. – Поліський національний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2023.

Кваліфікаційна робота спрямована на розв'язання теоретичних, методичних та практичних проблем, пов'язаних з впливом амортизаційної політики на систему обліку та аналізу необоротних активів суб'єктів господарювання. У процесі дослідження були виявлені основні аспекти впливу амортизаційної політики на облік та аналіз необоротних активів, а також запропоновані практичні рекомендації з удосконалення цих процесів в господарській діяльності суб'єктів.

Доведено, що ефективна амортизаційна політика суб'єкта господарювання ставить своїм завданням оптимізацію використання основних активів, продовження їх терміну служби та зростання виробничих потужностей. Ефективна амортизаційна політика також сприятиме максимізації фінансових показників та залученню інвестицій до суб'єкта господарювання, що сприятиме в цілому успіху його діяльності.

Ключові слова: амортизація, амортизаційна політика, вплив амортизації, управління, напрями оптимізації

ABSTRACT

Kliachkivska V. V. Influence of the depreciation policy of the enterprise on the formation of the system of accounting and analysis of non-current assets.

Qualification work for the educational degree of master's degree in specialty 071 – accounting and taxation. – Polissya National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr, 2023.

The qualification work is aimed at solving theoretical, methodological and practical problems related to the impact of depreciation policy on the system of accounting and analysis of non-current assets of business entities. The study identified the main aspects of the impact of depreciation policy on the accounting and analysis of non-current assets, and also offered practical recommendations for improving these processes in the economic activities of entities.

It is proved that an effective depreciation policy of a business entity aims at optimizing the use of fixed assets, extending their service life and increasing production capacity. An effective depreciation policy will also help to maximize financial performance and attract investment to the business entity, which will contribute to the overall success of its activities.

Keywords: depreciation, depreciation policy, depreciation impact, management, areas of optimization

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Розділ 1. Загальнотеоретичні основи амортизаційної політики суб'єкта господарювання.....	9
1.1. Економічна сутність амортизаційної політики.....	9
1.2. Особливості впливу амортизаційної політики на діяльність суб'єкта господарювання.....	14
1.3. Характеристика організаційно-економічного стану Поліського національного університету.....	18
Розділ 2. Сучасний стан та перспективні напрями оптимізації обліку та аналізу основних засобів в умовах формування ефективної амортизаційної політики суб'єкта господарювання.....	25
2.1. Облік амортизації необоротних активів бюджетних установ.....	25
2.2. Аналіз основних засобів та амортизаційної політики.....	30
2.3. Перспективні напрямки оптимізації амортизаційної політики.....	36
Висновки.....	41
Список використаних джерел.....	43
Додатки.....	47

ВСТУП

Обґрунтованість дослідження. В умовах ринкової економіки амортизація відіграє важливу роль в забезпеченні відтворення основних засобів підприємства. Динамічний розвиток економіки та виробничих потужностей на сучасному етапі потребує постійного оновлення виробництва та його матеріально-технічної бази, якою є основні засоби підприємства.

Процес впровадження обґрунтованої амортизаційної політики сприяє підтримці потрібного технічного рівня підприємства, зростанню обсягів виконання робіт (надання послуг) шляхом використання амортизації як додаткового фінансового ресурсу, зниженню собівартості виробів через зменшення витрат на їх обслуговування та управління виробництвом, а також підвищенню фондівіддачі та прибутковості підприємства.

Знайти оптимальний метод нарахування амортизації основних засобів і розробити ефективну амортизаційну політику на підприємстві дозволить новий підхід до визначення розмірів амортизаційних відрахувань, що сприятиме оптимізації управління витратами і фінансовими результатами підприємства. Крім того, ця політика сприятиме накопиченню необхідних фінансових ресурсів та їх раціональному використанню в господарській діяльності підприємства. Таким чином, актуальність теми кваліфікаційної роботи визначена.

Вчені, такі як С. О. Левицька, П. Й. Атамас, С. В. Свірко, Р. Т. Джога, Т. В. Черкашина та інші, проводили дослідження проблематики сутності амортизації, нарахування та обліку зносу в установах державного сектору. Незважаючи на значний внесок вітчизняних вчених у цю область, слід зауважити, що існує низка невирішених питань та обговорюваних тем.

Наукові дослідження учених, таких як П. Атамас, В. Александров, Т. Гайдучок, Т. Боголіб, М. Болюх, М. Бондар, Ю. Верига, Л. Городянська, Л. Гуцайлук, Р. Джога, Л. Кіндрацька, С. Свірко та інші, спрямовані на вдосконалення обліку основних засобів у суб'єктів державного сектору та підприємств в Україні є значними. Однак, незважаючи на їх внесок, проблеми

організації обліку основних засобів залишаються надзвичайно актуальними й в сучасний час.

На сьогоднішній день, не дивлячись на важливий внесок вчених, проблеми організації обліку основних засобів залишаються надзвичайно актуальними. І хоча раніше було зроблено значний прогрес у цьому напрямку, все ще вирішення цих питань вимагає подальшої уваги та розробки.

Мета роботи. Дослідження має на меті вивчення впливу амортизаційної політики підприємства на процес формування системи обліку та аналізу необоротних активів.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні *завдання*:

- ✓ виокремити та пояснити економічну сутність амортизації та амортизаційної політики;
- ✓ провести діагностику впливу амортизаційної політики на фінансові результати та інші показники діяльності суб'єкта господарювання;
- ✓ здійснити оцінку організаційної структури та фінансово-економічного стану Поліського національного університету та виявити його поточні проблеми й перспективи;
- ✓ дослідити сучасний стан обліку амортизації необоротних активів бюджетних установ;
- ✓ оцінити ефективність використання основних засобів та провести аналіз існуючої амортизаційної політики.
- ✓ визначити та обґрунтувати перспективні напрямки оптимізації амортизаційної політики для поліпшення фінансового стану підприємства.

Об'єктом дослідження є вплив амортизаційної політики підприємства, тоді як *предметом дослідження* – формування системи обліку та аналізу необоротних активів.

Методи дослідження. Під час дослідження застосовувався системний підхід у вивченні економічних явищ та процесів, а також широкий спектр загальнонаукових методів, включаючи наукове узагальнення, діалектичний

метод, індукцію та дедукцію, класифікацію, порівняння, наукову абстракцію, системний та комплексний аналіз, синтез.

Практична значущість. В результаті наукового дослідження були розроблені рекомендації щодо методики обліку, аналізу та амортизації необоротних активів, які можна застосовувати на підприємствах державного сектору економіки і досягнені позитивні результати в їхньому застосуванні.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АМОРТИЗАЦІЇ ТА АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Економічна сутність амортизації та амортизаційної політики

В сучасному обліково-економічному середовищі нашої країни відбуваються активні трансформаційні процеси, які впливають на організацію та управління бухгалтерським обліком суб'єктів державного сектору.

Під час своєї діяльності установи та організації використовують необоротні активи, які можуть підлягати зносу, фізичному зносу, моральному старінню або втраті ефективності. Цей процес обумовлений не лише їх використанням, але й зовнішнім середовищем та моральним зносом. Таким чином, знос може бути фізичним (пов'язаним з матеріальним зносом об'єкта) та моральним, яке відображає старіння необоротних активів порівняно зі зростанням виробництва нових, більш ефективних аналогів. Нарахування морального зносу у вартісному вираженні не передбачено в бухгалтерському обліку [20].

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби", відбулись значні зміни та були введені нові терміни в обліку необоротних активів. Зазначений стандарт визначає активи як «...ресурси, контрольовані суб'єктом бухгалтерського обліку в державному секторі внаслідок минулих подій і очікуваного використання, яке призведе до отримання економічних вигід у майбутньому» [25]. Таке тлумачення активів в обліку державного сектора вперше з'явилося.

Як уже було вказано, на сьогоднішній день облік необоротних активів регулюється Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі: 121 "Основні засоби" та 122 "Нематеріальні активи". Однак в жодному з цих документів не міститься визначення необоротних активів [25, 26].

Необоротні активи в установах державного сектору – матеріальні й нематеріальні ресурси, що перебувають у власності установи та служать для її

функціонування, та очікується, що термін їх корисної експлуатації буде понад один рік.

Одним з актуальних питань обліку необоротних активів є проблема визначення обсягу нарахування амортизації та їх зносу. Для суб'єктів державного сектору це питання набуло особливої важливості недавно. До цього в попередніх нормативно-правових документах для бюджетних установ передбачалося нарахування тільки зносу, проте з введенням НП(С)БОДС 121 «Основні засоби» та НП(С)БОДС 122 «Нематеріальні активи» було встановлено обов'язковість нарахування амортизації.

Як стверджує колектив науковців [20], це спричинене тим, що нарахування амортизації на необоротні активи бюджетних установ не було спрямоване на формування резерву для відновлення необоротних активів. Суми нарахованої амортизації відображали зменшення вартості активів та, відповідно, суми фондів у необоротних активах. Нарухування амортизації на необоротні активи бюджетних установ проводилося в останній робочий день грудня за повне кількість місяців експлуатації об'єкта. За економічним змістом суми нарахованої амортизації були показником того, за який період необоротний актив втратить свою вартість і буде відповідати строку фізичного зношення.

За даними Джоги Р. Т. [18], концепція зносу необоротних активів в бюджетних установах відрізняється від зносу необоротних активів галузей матеріального виробництва, оскільки в бюджетних установах не відображається перенесення вартості на результати праці (не проводиться амортизація). Вартість необоротних активів бюджетних установ зникає внаслідок споживання їх споживчої вартості.

В роботі В. О. Касьянова відзначається, що бухгалтерський облік і нарахування амортизації основних засобів є об'єктом особливого дослідження в економічній науці. Це обумовлено тим, що амортизація, виступаючи як економічна категорія, одночасно представляє собою витрати виробництва та джерело відтворення [21].

Погоджуємося з точкою зору Н. Г. Виговської [12], що "знос" та "амортизація" є нерозривними поняттями, як дві сторони одного процесу: амортизаційні відрахування відображають величину перенесеної вартості і одночасно показують ступінь зносу.

Згідно з дослідженнями С. В. Свірко, в міжнародній практиці не має значних відмінностей в методиках обліку для державних та недержавних установ, де за Міжнародним стандартом фінансової звітності державних установ 17, амортизація означає «систематичний розподіл вартості активу протягом його корисного терміну подальшої експлуатації». При цьому сума амортизаційних відрахувань класифікується як витрати. Це означає нарахування амортизації на необоротні активи бюджетних установ для адекватного відображення зменшення балансової вартості цих активів через нарахування витрат на амортизацію.

В міжнародній практиці нарахування зношування необоротних активів у бюджетних установах відповідає методикам, що використовуються недержавними організаціями. Це означає, що застосовуються різні методи, такі як прямолінійний метод, метод зменшення залишкової вартості, кумулятивний метод та інші [32].

Сутність понять амортизації необоротних активів у бюджетних установах та фізичного зносу є предметом досліджень учених (рис. 1.1).

У своїх дослідженнях Щирська О. В. вказує, що знос відображає ступінь фізичного зношення майна та є частиною його вартості. Він також наголошує, що зношення є об'єктивним процесом, який призводить до зменшення корисності об'єкта включаючи його фізичне та моральне старіння. Також, вона визначає, що амортизація є процесом нарахування зносу, де поступове перенесення вартості майна на створення нового продукту. Амортизація є важливим інструментом бухгалтерського обліку, що забезпечує дотримання принципу нарахування та відповідність доходів і витрат [39].

Згідно з НП(С)БОДС 121 [25], амортизація основних засобів в бюджетних установах передбачає рівномірний розподіл вартості об'єкта основних засобів, який амортизується, протягом його корисного використання. Ця процедура

означає, що протягом строку експлуатації об'єкта основних засобів його вартість рівномірно зменшується.

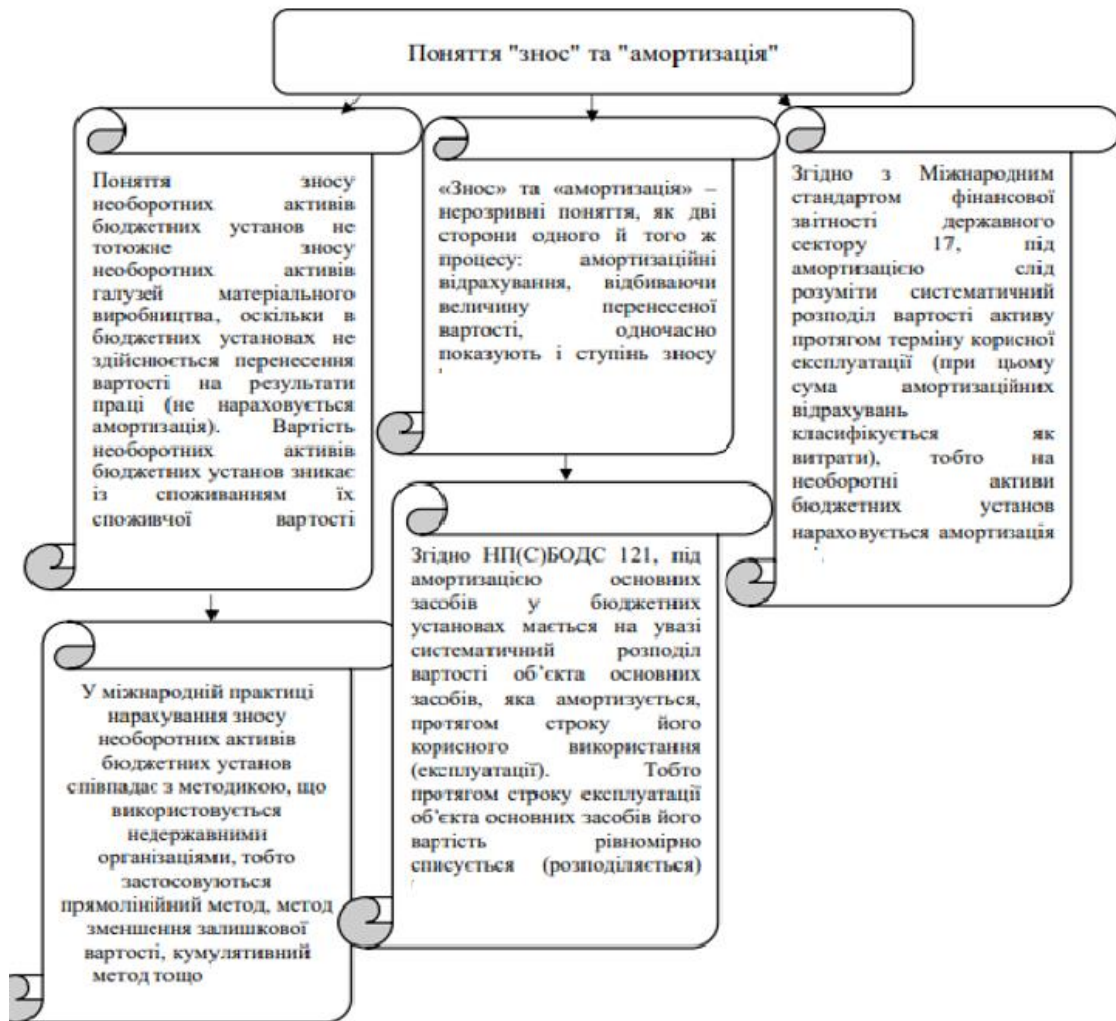

Рис. 1.1. Сутнісне наповнення змісту поняття «амортизація» та «знос» необоротних активів бюджетних установ [7]

У цьому зв'язку установа державного сектору повинна щороку зменшувати вартість основного засобу на однакову величину, яка відповідає річному зносу [25].

При визначенні терміну корисного використання враховуються наступні аспекти:

- ✓ прогнозоване використання суб'єктом державного сектору, що оцінюється на основі очікуваної потужності чи фізичної продуктивності об'єкта;

- ✓ очікуваний фізичний знос, який залежить від інтенсивності використання об'єкта та якості обслуговування;
- ✓ моральний знос, який виникає внаслідок змін в умовах виробництва або зміни ринкового попиту на продукт чи послуги, які обслуговуються цим об'єктом;
- ✓ юридичні або подібні обмеження на використання необоротних активів.

Концепція "амортизаційна політика" пов'язана з поняттям "амортизація", яке вивчається на мікро- та макрорівнях. На рівні макроекономіки, амортизаційна політика визнана найслабшою ланкою в економічній політиці України, оскільки існуюча система амортизації не може виконати свою основну функцію, а саме створення умов для зацікавленості виробників у відновленні та розвитку основних фондів, впровадженні наукових розробок та модернізованих технологій у виробництво.

Політика амортизації в сфері бюджетних установ переважно впливає на оновлення матеріальних активів за допомогою використання новаторських підходів і досягнень науки та техніки. Державна амортизаційна політика забезпечує утворення та реалізацію політики амортизації установ, яка повинна базуватися на затверджених урядом методах, принципах та стандартах амортизаційних нарахувань.

Термін "амортизаційна політика підприємства" охоплює процеси розрахунку, планування та застосування амортизаційних відрахувань. Суть амортизаційної політики підприємства полягає у ряді економічних аспектів та засобів, що використовуються через функції та характер амортизації. Амортизаційна політика представляє собою управління процесом відтворення основних засобів, метою якого є підвищення технічного рівня виробництва, запобігання перевантаженню активної частини основних засобів, поліпшення їх характеристик та технологічної та вікової структури [11].

Стратегія амортизації в бюджетних установах включає в себе наступні складові: критерії, що визначають вартість та обмежують основні засоби; оціночна вартість об'єкта основних засобів; строк корисного використання об'єкта основних засобів; переоцінка (або дооцінка) об'єкта основних засобів; витрати на

поліпшення об'єкта основних засобів; методи нарахування амортизації основних засобів; розрахунок норм та сум амортизації; розподіл нарахованої амортизації на окремі аналітичні рахунки витрат; система обліку та звітності амортизації необоротних активів.

В цілому, суть амортизаційної політики можна визначити так: вона є складовою частиною загальнодержавної політики формування власних фінансових ресурсів, що спрямована на оптимізацію потоку власних коштів, які реінвестуються в виробничу діяльність. Ця політика тісно пов'язана з податковою політикою і має значний вплив на фінансові результати підприємства [5].

Амортизаційна політика відіграє значну роль у системі облікової політики й фінансово-господарської діяльності підприємства. Ця стратегія сприяє використанню альтернативного підходу для визначення обсягів амортизаційних відрахувань, управлінню витратами та фінансовими результатами, накопиченню необхідних фінансових ресурсів та ефективному їх використанню для відтворення необоротних активів та інших цілей.

Таким чином, амортизаційна політика є важливим елементом фінансової та економічної стратегії підприємства, оскільки від неї залежить ефективне використання основних засобів, розвиток технічної бази та конкурентоспроможність підприємства на ринку. Добре спланована амортизаційна політика може допомогти збільшити виробничу потужність та впровадження нових технологій, що в свою чергу сприяє збільшенню прибутковості та витратної ефективності підприємства.

1.2. Особливості впливу амортизаційної політики на діяльність суб'єкта господарювання

Амортизація відіграє важливу роль у відтворювальних процесах на підприємстві через певні характеристики. Ритмічність формування показує, що реалізація продукції та одержані доходи надають постійний потік доходів, що

використовується для забезпечення простого оновлення основних засобів. Також, ця стратегія спрямована на забезпечення відтворення, що означає, що рішення про спрямування прибутку на фінансування відтворення приймається акціонерами, тоді як амортизація економічно спрямована на компенсацію вартості зносу основних засобів. [38].

Погоджуємося з науковцем Бодаренко О. С., який у своїх дослідженнях пропонує проведення дослідження ролі амортизаційних відрахувань у розрізі їхніх основних функцій та аналізу їх впливу на відтворювальні процеси підприємства наступним чином:

- 1) проаналізувати динаміку зміни обсягу амортизаційних відрахувань з часом;
- 2) порівняти величину нарахованої амортизації з величиною фактично використаної амортизації;
- 3) проаналізувати частку амортизації у загальній величині операційних витрат підприємства;
- 4) співставити суми нарахованої амортизації з вартістю основних засобів, що були отримані протягом періоду;
- 5) встановити тип відтворювальних процесів, що мають місце на підприємстві [2].

З позиції Податкового кодексу України, амортизація означає звільнення від оподаткування частини прибутку у розмірі розрахованої амортизації. Це означає, що підприємство має можливість зменшити оподатковуваний прибуток, що призводить до зменшення суми податку на прибуток. Цей механізм економії також може бути відомий як «податковий щит підприємства» [29].

Отже, на законодавчому рівні амортизація розглядається як засіб компенсації втраченої частини вартості основних засобів. Це свідчить про те, що поняття «амортизація» має економічний аспект.

Так, процес амортизації можна також розглядати й з фінансової точки зору. З цієї перспективи, амортизація є інструментом, який може бути ефективно використаний для повернення фінансових потоків. Це означає, що амортизаційні

відрахування можуть бути направлені на інвестиції в основний капітал, впровадження нових технологій та придбання сучасного обладнання. Таким чином, амортизація може використовуватися як інструмент фінансового управління для розвитку та модернізації підприємства.

Фактично, амортизація може розглядатися як частина доходів, яка резервується для інвестиційних цілей з метою відновлення активів у майбутньому. У цьому контексті амортизацію можна вважати інвестиційним ресурсом, який дозволяє підтримувати та розвивати підприємство у майбутньому [35].

В сучасних умовах економіки країни, амортизаційні відрахування мають бути:

- спрямовані на певні цілі;
- використовуватися для повного оновлення, реконструкції, розширення та переоснащення основних засобів тощо;
- слугувати як джерело інвестицій і не використовуватися без згоди власника;
- тимчасово використовувати для поповнення оборотних коштів за умови, що вони будуть заміщені протягом звітного періоду за рахунок чистого прибутку, що залишатиметься в розпорядженні підприємства [8].

Управління амортизаційними відрахуваннями, які накопичуються методом прискореної амортизації, справді вимагає спеціального підходу. Цей метод дає можливість зменшити оподатковувану прибутковість, а також збільшити затрати на амортизацію в ранні роки експлуатації обладнання, що може вплинути на фінансові результати компанії. Це може мати вплив на прийняття фінансових рішень та потребує компетентного управління для забезпечення оптимального використання цього методу амортизації. Якщо факти використання не збігаються з цільовим призначенням, наприклад, у випадку модернізації високотехнологічних основних засобів, сума додатково нарахованої амортизації, що перевищує розраховану за звичайним методом [8].

Затверджена на підприємстві амортизаційна політика має значний вплив на фінансові результати діяльності підприємства, оскільки основні засоби беруть участь у його операціях, а вартість їх амортизації відображається у фінансових звітах. Нарахована амортизація через послідовні бухгалтерські операції призводить до зменшення фінансових результатів. Тому вибір методу амортизації суттєво впливає на фінансові результати, особливо в разі значної частки амортизації у загальних витратах. Обраний метод амортизації також впливає на щорічну величину амортизаційних відрахувань [17].

Використання певного методу нарахування амортизації потребує обґрунтування з економічної точки зору. Методи нарахування амортизації для різних категорій основних засобів повинні враховувати:

- сприяти впровадженню економічної та науково-технічної стратегії підприємства;
- мінімізувати основу для обчислення податку на прибуток;
- бути простими та зменшувати витрати на облік.

Вибір методу нарахування амортизації залежить від економічної стратегії підприємства. В межах цієї стратегії можуть вибиратися методи амортизації відповідно до цілей, визначених керівництвом підприємства, при розрахунку прибутку [33].

У звичайній практиці визначення мети амортизації включає тільки одну модель: досягнення максимального чистого прибутку, плюс амортизація. Науково обґрунтована політика амортизації повинна призводити до максимізації чистого прибутку та амортизаційних відрахувань. Результат оцінки впливу виробничої діяльності підприємства значною мірою залежить від фінансової оцінки амортизаційних відрахувань, обраного методу нарахування зносу по основних засобах, нематеріальних активах, малоцінних та швидкозношуваних предметах [17]

Обраний метод повинен сприяти прискоренню оновлення основних засобів, враховувати реальну величину прибутку та ураховувати всі фактори, пов'язані з експлуатацією об'єкта основних засобів, та інші аспекти.

Отже, при виборі методу амортизації основних фондів необхідно розробляти бізнес-план діяльності підприємства на період амортизації, враховуючи наступні фактори:

- темпи росту обсягів діяльності та прибутковості;
- темпи зростання поточних витрат;
- зміни в податковій політиці країни;
- необхідність та строки виконання фінансових зобов'язань, які погашаються за рахунок чистого прибутку підприємства або капітальних витрат;
- прогнозований термін експлуатації об'єкта амортизації до його ліквідації або продажу, можливу ціну продажу об'єкта амортизації;
- потребу в формуванні власних фінансових ресурсів протягом періоду амортизації.

Створення амортизаційної політики підприємства вимагає всебічного обґрунтування методів нарахування амортизаційних відрахувань. Вибір методів має ґрунтуватися на вартості технологічного обладнання, рекомендованих строках його експлуатації та умовах продажу продукції на різних сегментах ринку. Оптимізація амортизаційної політики в сучасних умовах є надзвичайно важливою, тому для вирішення цього завдання необхідно проводити подальший аналіз у цьому напрямку.

1.3. Характеристика організаційно-економічного стану Поліського національного університету

Поліський національний університет є закладом вищої освіти, що спеціалізується на підготовці фахівців у різних галузях економіки на Поліссі. Університет є підпорядкованим Міністерству освіти і науки України та провадить освітню, наукову та міжнародну діяльність відповідно до своїх установчих документів.

Організаційна структура університету візуалізує рис. 1.2.

В табл. 1.1. наведемо характеристику організації Поліського національного університету.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ПОЛІСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

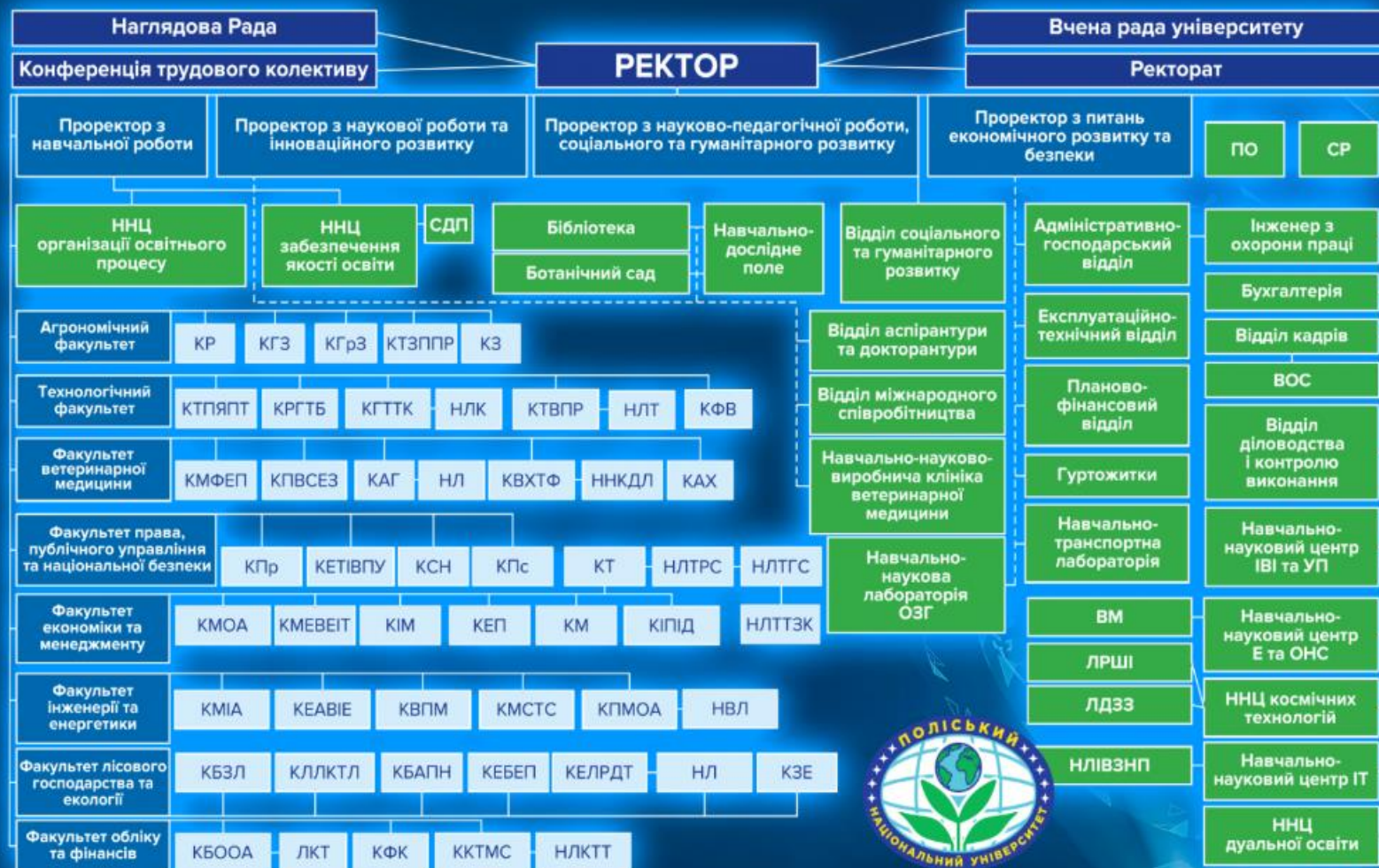

Рис. 1.2. Організаційна структура Поліського національного університету [41]

Таблиця 1.1

Характеристика Поліського національного університету
за організаційними ознаками

Показник	Характеристика
ЄДРПОУ	00493681
Територія	Корольовський район м. Житомира КАТОТТГ·UA18040190010281147
Організаційно-правова форма господарювання	Державна організація (установа) КОПФГ·425
Код та назва відомчої класифікації видатків та кредитування державного бюджету	220 -- Міністерство освіти і науки України
Код та назва програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	2201160 -- Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики

Крім того, 220 науково-педагогічних працівників (67,1%) мають науковий ступінь кандидата наук, з них 212 є штатними, а 8 працюють за сумісництвом (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Кадровий склад Поліського національного університету,
за станом на 31.12. 2022 р.

	всього	науково-педагогічні, педагогічні	персонал
Працюють за основним місцем роботи	546	305	241
з них мають науковий ступінь			
доктора наук	50	50	0
кандидата наук	216	212	4
з них мають вчене звання			
доцент (старший дослідник)	177	176	1
професора	44	44	0
Працюють на умовах сумісництва	31	23	8
з них мають науковий ступінь			
доктора наук	8	8	0
кандидата наук	10	8	2
з них мають вчене звання			
доцент (старшого дослідника)	8	6	2

	всього	науково-педагогічні, педагогічні	персонал
професора	5	5	0
Загальна кількість працівників (штатні та на умовах сумісництва)	577	328	249
загальна кількість працівників, які мають науковий ступінь (штатні та на умовах сумісництва)	284	x	x
доктора наук	58	x	x
кандидата наук	226	x	x
загальна кількість працівників, які мають вчене звання (штатні та на умовах сумісництва)	234	x	x
доцент (старший дослідник)	185	x	x
професора	49	x	x

Університет отримав надходження у розмірі 67,59 млн грн до спеціального фонду університету протягом 2022 року, що є збільшенням на 14,2% у порівнянні з показниками 2020 року (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Оцінка надходження коштів спеціального фонду
Поліського національного університету

Найменування	2020 р., тис. грн.	2022 р., тис. грн.	Відхилення	
			тис. грн.	%
<i>Плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю</i>	46342,2	54248,8	7906,6	117,1
плата за денну форму навчання	27517,4	32604,7	5087,3	118,5
плата за заочну форму навчання	18274,5	20992,6	2718,1	114,9
аспірантура	179,9	300,9	121,0	167,3
навчання на курсах	370,4	350,6	-19,8	94,7
<i>Надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності</i>	7897,4	9465,1	1567,7	119,9
проживання в гуртожитку	6083,8	7617	1533,2	125,2
навчально-наукова-виробнича клініка дрібних тварин	446,2	699,2	253,0	156,7
лабораторія тваринництва	39,3	21,5	-17,8	54,7
ботанічного саду, теплиці	123,6	72,9	-50,7	59,1
дослідне поле	633,1	509,3	-123,8	80,5
видавнича діяльність (копіцентр)	123,6	82,6	-41	66,9
інші надходження	447,8	462,6	14,8	103,3

Найменування	2020 р., тис. грн.	2022 р., тис. грн.	Відхилення	
			тис. грн.	%
<i>Плата за оренду майна бюджетних установ</i>	98,4	58,6	-39,8	59,6
<i>Надходження від благодійних внесків, дарунків, грантів</i>	1881,3	2001,9	120,6	106,5
<i>Надходження відсотків від депозиту</i>	3012,5	1820,8	-1191,7	60,5
<i>Надходження за бюджетною програмою 2201389 «Виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного та освітнього співробітництва, участь у рамковій програмі Європейського Союзу досліджень та інновацій»</i>	-	6110,0	6110,0	x
<i>Разом надходжень спеціального фонду</i>	59231,8	73705,2	8363,4	124,4

Збільшення надходжень до спеціального фонду у порівнянні з 2020 роком було спричинене наступними приростами:

- прибутки від плати за послуги, наданих бюджетними установами у рамках їх основної діяльності на суму 7906,6 тис. грн;
- доходи від додаткової (господарської) діяльності в розмірі 1567,7 тис. грн;
- надходження від благодійних внесків, грантів та дарунків на 120,6 тис. грн.

Менші надходження виникли через зменшення орендної плати на 30,7 тис. грн й втрати від відсотків з депозиту на суму 1191,7 тис. грн.

Слід відзначити, що у порівнянні з 2020 роком витрати коштів спеціального фонду зменшилися на 8616,8 тис. грн у 2022 році (табл. 1.4-1.5).

Таблиця 1.4

Використання коштів спеціального фонду
Поліського національного університету

Показники	2020 р. тис. грн	2022 р. тис. грн	Відхилення	
			тис. грн	%
<i>Видатки на освітню діяльність</i>	57963,9	49347,1	-8616,8	85,2
<i>Оплата з нарахуваннями</i>	42872,9	38458,8	-4414,1	89,7
<i>Предмети, матеріали, обладнання та інвентар</i>	3182,8	1948,6	-1234,2	61,3

Оплата послуг, крім комунальних	4574,9	3580,7	-994,2	78,3
Видатки на відрядження	30,4	45,3	14,9	149,1
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	5072,9	5171,6	98,7	102,0
Інші видатки	135,9	45,7	-90,2	33,7
Капітальні видатки	2094,1	96,4	-1997,7	4,6

Зокрема, витрати збільшилися на таких напрямках:

- видатки на відрядження зросли на 49,1% або на 14,9 тис. грн;
- оплата комунальних послуг та енергоносіїв зросла на 2% або на 98,7 тис.

грн.

Таблиця 1.5

Залишок коштів на рахунках Поліського національного університету

Рахунок	На 01.01.2021	На 01.01.2023	Відхилення	
			грн.	%
Спеціальний	23799,5	40908,7	17109,2	171,9
Благодійний	710,0	2185,9	1475,9	307,9
<i>Всього</i>	<i>24509,5</i>	<i>43094,6</i>	<i>18585,1</i>	<i>175,9</i>

Отже, завдяки проведеним заходам університету вдалося накопичити на рахунках в ДКСУ станом на 01.01.2023 року 43,1 млн грн. Важливо відзначити, що виплата стипендій, заробітної плати та відповідних відрахувань, а також оплата за комунальні послуги та енергоносіїв були проведені в повному обсязі. (табл. 1.6).

Хоча звіт містить інформацію про збільшення надходжень та витрат загального фонду у 2022 році порівняно з 2020 роком на 14,8 млн грн, потрібно врахувати також фінансові результати за інші роки та обставини, які могли вплинути на це збільшення.

Для забезпечення належного рівня організації обліку Поліським національним університетом було розроблено Положення про бухгалтерію, в якому визначено посадові обов'язки працівників бухгалтерії та повноваження

головного бухгалтера Університету.

Таблиця 1.6

Використання коштів загального фонду
Поліського національного університету

Показники	2020 р. тис. грн	2022 р. тис. грн	Відхилення	
			тис. грн	%
Видатки на освітню діяльність	85635,6	93652,2	8016,6	109,4
Видатки на стипендію	14846,7	21626,9	6780,2	145,7
<i>Всього видатків</i>	<i>100482,3</i>	<i>115279,1</i>	<i>14796,8</i>	<i>114,8</i>

В університеті була розроблена облікова політика з урахуванням вимог законодавства та особливостей університетських процесів, що була підтверджена наказом "Про облікову політику" на відповідний рік і введена в дію для забезпечення належного облікового процесу в університеті.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

2.1. Облік амортизації необоротних активів бюджетних установ

В галузі бюджетування необоротні активи є важливим елементом у виконанні функцій та завдань державних установ. Тому вартісний та фізичний стан цих активів, які фіксуються в балансі бюджетних установ, а також нарахування зносу на них, викликають інтерес науковців. Дослідженню питань обліку та нарахування зносу в бюджетних установах присвятили увагу вчені, такі як Джога Р. Т., Атамас П. Й., Чечуліна О. О. тощо [1, 19]. Врахування та нарахування зносу на необоротні активи має велике значення для ефективного управління бюджетними ресурсами та збереження їх вартості в часі.

Незважаючи на збільшення уваги до дослідження нарахування зносу в бюджетних установах, питання щодо економічної та фінансової природи зносу, його обліку та ефективності контролю залишаються нерозв'язаними. Норми та суми зносу встановлюються згідно з Інструкцією з бухгалтерського обліку необоротних активів бюджетних установ, яка була затверджена наказом Держказначейства України від 17.07.2000 року № 64 та іншими відповідними нормативними документами [31]: відповідно до установлених стандартів для основних засобів; для інших необоротних матеріальних активів, за виключенням музейних і художніх цінностей, тимчасових нетитульних споруд та природних ресурсів, що надаються в користування, 50% від початкової вартості кожної одиниці видачі в користування щомісяця, а решта зносу списується в місяць їх списання, а для нематеріальних активів – залежно від строку дії патенту, свідоцтва та інших обмежень строків використання об'єктів інтелектуальної власності.

У Поліському університеті ключовими завданнями обліку зносу основних засобів є:

- контроль за наявністю та збереженням основних засобів;
- вчасне та якісне проведення інвентаризації основних засобів та правильне оформлення її наслідків;
- нарахування зносу та його відображення в обліку вчасно та правильно;
- відображення інформації про стан основних засобів у звітності також вчасне та правильне.

Знос не застосовується до таких об'єктів [1]:

- земельні ділянки;
- пам'ятки культурної спадщини національного або місцевого значення, які включені (або мають бути включені) до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, унікальні документи Національного архівного фонду України;
- багаторічні насадження, що не досягли повного розвитку (віку початку плодоносіння, експлуатаційного віку);
- музейні цінності, як об'єкти з невизначеним строком корисного використання;
- природні ресурси;
- незавершене капітальне будівництво;
- документацію з типового проектування (незалежно від вартості);
- піддослідні тварини (собаки, щури, морські свинки та інші).

Окремою складовою вартості, яка підлягає амортизації, є вартість основних засобів, яка складається з їх початкової або переоціненої вартості, за виключенням їх ліквідаційної вартості.

Ліквідаційна вартість визначається як сума, яку суб'єкт державного сектору очікує отримати від реалізації (ліквідації) основних засобів після закінчення терміну їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією) [27].

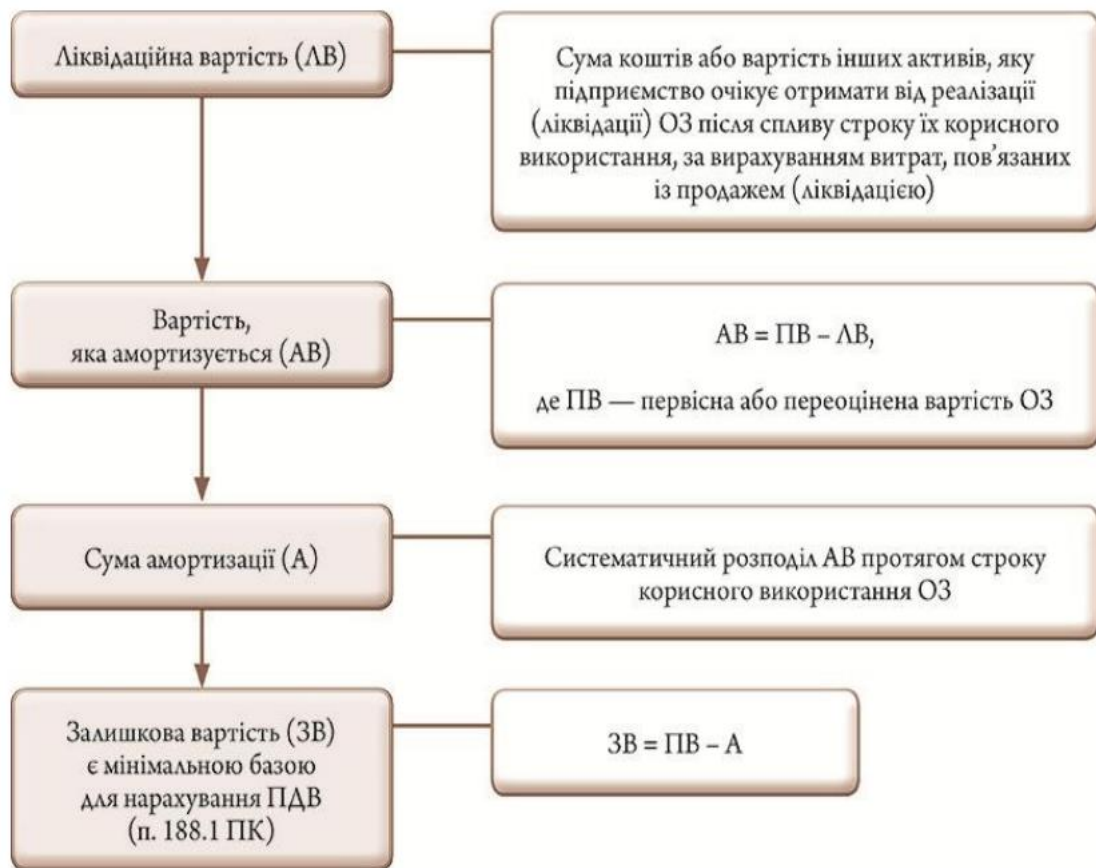

Рис. 2.1. Вплив ліквідаційної вартості на суму амортизації

Якщо суб'єкт державного сектору не може надійно оцінити очікувану суму від продажу (ліквідації) основних засобів після закінчення їх корисного використання (експлуатації), ліквідаційна вартість може бути рівною нулю.

Комісія, яку призначає керівник суб'єкта державного сектору, визначає ліквідаційну вартість при введенні об'єкта в експлуатацію або у випадку, коли залишкова вартість об'єкта основних засобів дорівнює нулю, але об'єкт залишається придатним для експлуатації [36].

В залежності від частоти, з якою бюджетна установа вирішує нараховувати амортизацію (щокварталу або щорічно), проводиться розрахунок сум амортизаційних нарахувань (щокварталу або щорічно). Частоту нарахування амортизації встановлюють у наказі про облікову політику, який узгоджується з керівником бюджетних коштів. Наприклад, частоту нарахування амортизації можна встановити таким чином:

- на щоквартальну дату балансу;

- на дату щорічного балансу (на 31 грудня звітного року).

Амортизація нараховується протягом періоду корисного використання об'єкта основних засобів, якщо він є визнаним активом. Нарахування амортизації призупиняється під час проведення реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації об'єкта.

Вартість об'єкта основних засобів розподіляється протягом строку його корисного використання шляхом регулярного нарахування амортизації на щоквартальні дати балансу, шляхом ділення річної суми амортизації на 4. Початок нарахування амортизації відбувається з місяця, наступного за місяцем, коли об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання та було введено в експлуатацію. При вибутті об'єкта основних засобів суб'єкт державного сектору нараховує амортизацію в місяці його вибуття, розподіляючи річну суму амортизації на 12 [27].

Нарахування амортизації припиняється з наступного місяця після вибуття об'єкта основних засобів або його переходу на реконструкцію, модернізацію, добудову, дообладнання або консервацію. Нарахування амортизації відновлюється з місяця наступного за місяцем введення об'єкта в експлуатацію після реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання або консервації. Амортизація у розмірі 100% вартості об'єкта основних засобів, придатного для подальшої експлуатації, не може бути підставою для його списання [27].

Для нарахування амортизації основних засобів використовується стандартна форма «Розрахунок амортизації основних засобів (за винятком інших необоротних матеріальних активів)». Вирахування амортизації для інших необоротних матеріальних активів відображається у стандартній формі «Розрахунок амортизації інших необоротних матеріальних активів»[27].

Порівняльний опис субрахунків для визначення амортизації (зносу)
необоротних активів бюджетних установ

Субрахунки до 2017 року згідно з Планом рахунків № 611□	Субрахунки з 2017 року згідно з Планом рахунків № 1203□
Рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» має такі субрахунки:¶ 131 «Знос основних засобів»¶ 132 «Знос інших необоротних активів»¶ 133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів»□	Рахунок 14 «Знос (амортизація) необоротних активів» має такі субрахунки:¶ 1411 (1421) «Знос основних засобів»¶ 1412 (1422) «Знос інших необоротних матеріальних активів»;¶ 1413 (1423) «Накопичена амортизація нематеріальних активів»;¶ 1414 (1424) «Знос інвестиційної нерухомості»;¶ 1415 (1425) «Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів»□

Рахунок 14 "Знос (амортизація) необоротних активів" використовується для обліку та загального узагальнення інформації щодо амортизації, збитків від зменшення корисності, а також суми зносу чи накопиченої амортизації необоротних матеріальних і нематеріальних активів протягом звітного періоду. На кредитному боці рахунку відображаються нарахування амортизації, коригування суми зносу (накопиченої амортизації) при дооцінці необоротних активів та визнання збитків від зменшення корисності необоротних активів. На дебетовому боці рахунку реєструється зменшення суми зносу (накопиченої амортизації) в результаті списання необоротних активів, коригування суми зносу (накопиченої амортизації) при уцінці необоротних активів, а також відображення вигод від відновлення корисності необоротних активів [31].

В табл. приведена кореспонденція субрахунків бюджетної установи п нарахуванню амортизації (зносу) на необоротні активи.

Поліський національний університет здійснює нарахування амортизації (зносу) на необоротні активи відповідно до вимог Інструкції з бухгалтерського обліку необоротних активів бюджетних установ, затвердженої наказом Держказначейства України від 17.07.2000 р. № 64, з урахуванням встановлених норм для кожної категорії необоротних активів [31].

Таблиця 2.2

Взаємозв'язок між субрахунками бюджетної установи стосовно обліку
нарахування амортизації (зносу) на необоротні активи

Зміст господарської операції	Кореспонденція субрахунків до 2017 року		Кореспонденція субрахунків з 2017 року	
	дебет	кредит	дебет	кредит
Нараховано амортизацію на основні засоби, інші необоротні матеріальні активи	841	131-133	8014, 8114 «Амортизація»	1411 «Знос основних засобів», 1412 «Знос інших необоротних матеріальних активів», 1414 (1424) «Знос інвестиційної нерухомості»
одночасно здійснено другий запис	401	841	-	-

Використовується затверджена типова форма 03-12 (бюджет) – Відомість нарахування зносу на основні засоби з метою виконання вказаних завдань [31].

Таким чином, облік амортизації відіграє ключову роль у забезпеченні достовірної інформації про необоротні активи бюджетної установи в її обліку та фінансовій звітності. Такий облік допомагає визначити фактичний стан активів, їх залишкову вартість, а також забезпечує правильний розподіл витрат на амортизацію протягом року. Це в свою чергу сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень та оптимізації фінансових ресурсів бюджетної установи.

2.2. Аналіз основних засобів та амортизаційної політики

Амортизаційна політика є важливою складовою фінансово-економічної стратегії підприємства, оскільки відображає його підхід до ведення бухгалтерського обліку основних засобів та визначає шляхи формування та використання амортизаційного фонду.

Для того щоб підприємство могло ефективно функціонувати та забезпечувати свою конкурентоспроможність, велике значення має правильне

формування амортизаційного фонду та його раціональне використання. Така політика важлива для забезпечення довгострокової стійкості та розвитку підприємства на ринку.

Для оцінки результативності амортизаційної стратегії Поліського університету проведемо певні розрахунки та проаналізуємо динаміку та структуру його основних засобів.

Основною метою аналізу основних засобів є:

- оцінка рівня наявності виробничих засобів та їх технічної готовності на підприємстві;
- вивчення факторів, що впливають на ефективність використання цих засобів;
- визначення їх впливу на обсяги виробництва;
- виявлення можливих шляхів підвищення результативності використання цих засобів.

Джерелами інформації для аналізу ефективності використання основних засобів в Поліському університеті є різноманітна документація, зокрема: баланс підприємства, звіт про рух необоротних активів, меморіальний ордер №5, первинні документи з обліку наявності та руху основних засобів. Також використовуються дані статистичної звітності про нове обладнання, форми технічної звітності та матеріали інвентаризації та атестації робочих місць.

У табл. 2.3 представлений склад та структура основних засобів університету за їхньою віднесеністю до різних категорій.

Результати аналізу складу та структури основних засобів Поліського університету за 2020-2022 роки свідчать про деякі важливі тенденції. Загальний обсяг основних засобів за цей період збільшився на 2%. Зазначимо, що основні групи, такі як "будівлі, споруди та передавальні пристрої", "машини та обладнання" та "малоцінні необоротні матеріальні активи" показали найбільше зростання обсягу вартості, збільшившись на 32,8%, 122,8% та 17,4% відповідно.

Таблиця 2.3

Аналіз складу та структури основних засобів Поліського університету
за 2020-2022 рр.

Групи основних засобів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022р. від 2020 р.	
	грн.	%	Сума, грн.	%	Сума, грн.	%	+/-	%
Земельні ділянки	11295369	7,2	11295369	7,0	11295369	7,0	0	100,0
Будівлі, споруди та передавальні пристрої	103486617	65,7	103591510	64,5	103614960	64,5	25579201	132,8
Машини та обладнання	24896263	15,8	26312257	16,4	25798739	16,1	14220998	222,8
Транспортні засоби	4712460	3,0	4712460	2,9	4986627	3,1	3022897	253,9
Тварини та багаторічні насадження	168242	0,1	174242	0,1	174242	0,1	6000	103,6
Бібліотечні фонди	2197925	1,4	2239193	1,4	2269312	1,4	71387	103,2
Малоцінні необоротні матеріальні активи	9803087	6,2	11256447	7,0	11510465	7,2	1707378	117,4
Білизна, постільні речі, одяг та взуття	841395	0,5	969963	0,6	917054	0,6	75659	109,0
Разом	157401358	100,0	160551441	100,0	160566768	100,0	3165410	102,0

З іншого боку, "транспортні засоби" проявили найбільший приріст у вартості, збільшившись на 153,9%. Ці цифри свідчать про зростання інвестицій в транспортні засоби.

Загалом, аналіз показує, що університет зробив істотні інвестиції в розвиток своєї інфраструктури та технічного обладнання за цей період.

У структурному відношенні групи основних засобів університету за досліджуваній період представлені на рис. 2.2.

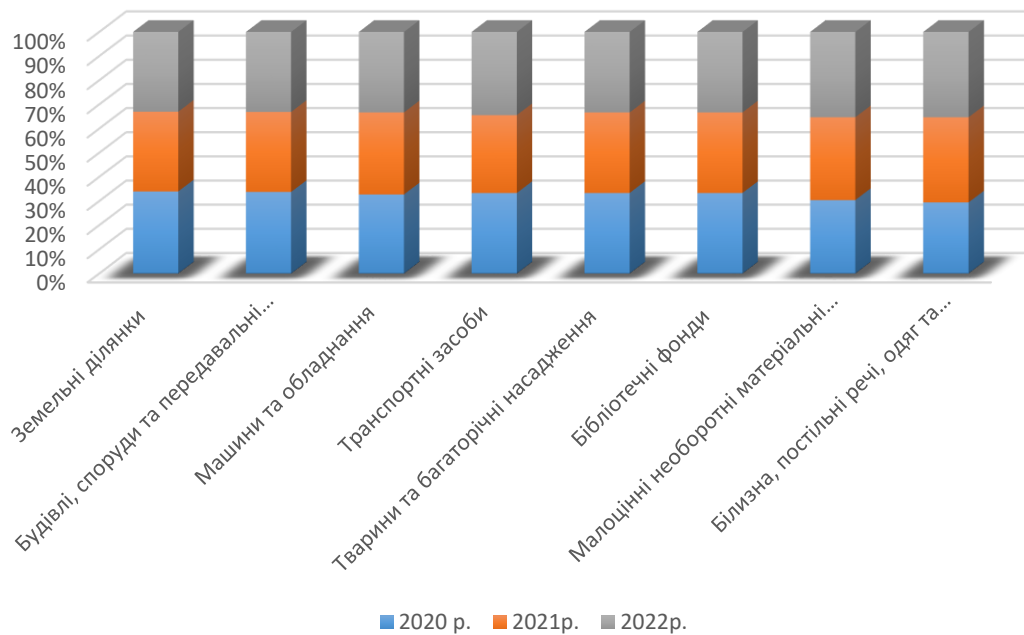

Рис. 2.2. Структура основних засобів університету за 2020-2022 рр, %

Далі проведемо аналіз нарахованої амортизації на основні засоби університету (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Оцінка нарахованої амортизації на основні засоби
Поліського університету за 2020-2022 рр.

Групи основних засобів	2020 р.		2022 р.		Відхилення 2022р. від 2020р.	
	грн.	%	грн.	%	+/-	%
Будівлі, споруди та передавальні пристрої	2310419	50,7	1832955	38,1	-477464	79,3
Машини та обладнання	1577050	34,6	1884482	39,1	307432	119,5
Транспортні засоби	157726	3,5	113106	2,3	-44620	71,7
Тварини та багаторічні насадження	10875	-	-	-	-10875	0,0
Бібліотечні фонди	-	-	58	0,0	58	-
Малоцінні необоротні матеріальні активи	448910	9,9	898538	18,7	449628	200,2
Білизна, постільні речі, одяг та взуття	50811	1,1	86279	1,8	35468	169,8
Разом	4555791	100,0	4815418	100,0	259627	105,7

Проведений аналіз нарахованої амортизації показує, що загальна сума амортизації у 2022 році збільшилася на 105,7% від 2020 року. В цілому, майнові

вкладення збільшилися за даним періодом. Детальний аналіз кожної категорії основних засобів показує, що найбільший позитивний вплив на зростання амортизації мають категорії "машини та обладнання" та "малоцінні необоротні матеріальні активи", показники яких зросли на 19,5% та 100,2% відповідно. З іншого боку, категорії "транспортні засоби" та "будівлі, споруди та передавальні пристрої" показали зменшення амортизації на 28,3% та 20,7% відповідно. Також слід відзначити, що категорія "тварини та багаторічні насадження" за 2022 рік показала втрату вартості у розмірі 10 875 грн.

Таким чином, перед нами стоїть завдання вивчити та проаналізувати фактори, що призвели до збільшення або зменшення амортизації в різних категоріях основних засобів.

В структурному відношенні, нарахована амортизація розподілилася наступним чином (рис. 2.3).

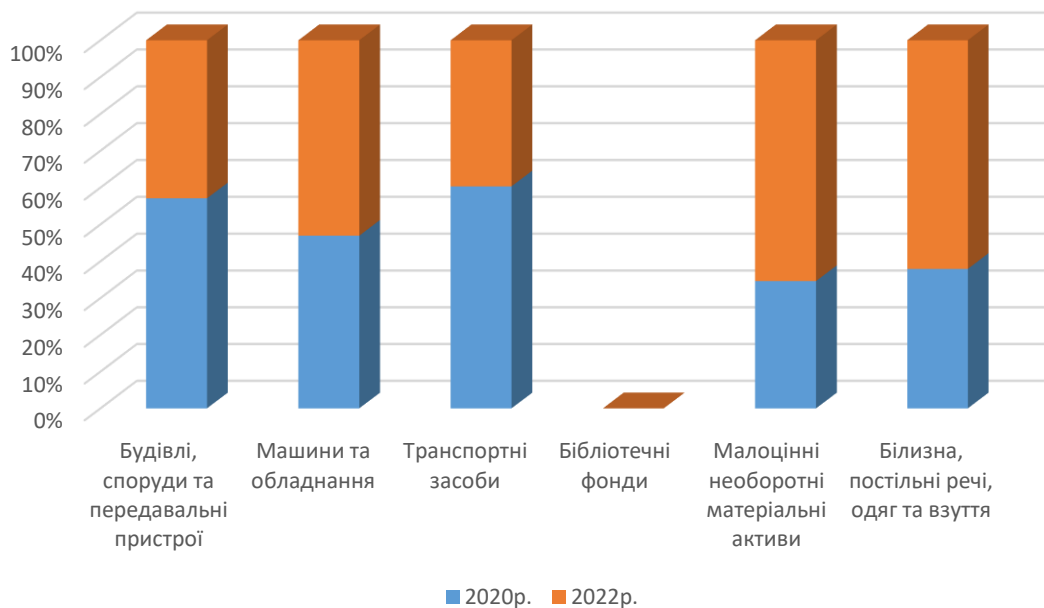

Рис. 2.3. Структура нарахованої амортизації на основні засоби за 2020-2022 рр.

Важливим також є оцінка результативності амортизаційної стратегії, що ілюструє табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз результативності стратегії амортизаційної політики

Показник	Роки		Відхилення (+,-) 2022 р до 2020 р.
	2020	2022	
Амортизаційні відрахування, грн	4555791	4815418	259627
Вартість ведених в експлуатацію основних засобів, грн	12126047	796450	-11329597
Дефіцит/надлишок фінансування	7570256	-4018968	-11589224
Тип відтворення	розширене	просте	-

Розглянемо результативність стратегії амортизаційної політики, яка відображена в табл. :

1. Амортизаційні відрахування зросли з 4555791 грн в 2020 році до 4815418 грн в 2022 році, що становить зростання на 259627 грн відповідно. Це свідчить про те, що університет витрачає більше коштів на амортизацію основних засобів.

2. Вартість ведених в експлуатацію основних засобів зменшилася з 12126047 грн в 2020 році до 796450 грн в 2022 році. Це призвело до недостачі фінансування на суму – 11329597 грн.

3. Дефіцит/надлишок фінансування також зменшився з 7570256 грн в 2020 році до -4018968 грн в 2022 році, надаючи загальний від'ємний показник в -11589224 грн, що вказує на те, що фінансування простої вартості ведених в експлуатацію основних засобів було недостатнім.

4. По останньому показнику, тип відтворення за цей період змінився з розширеного на простий. Це свідчить про нестачу фінансування для збільшення обсягу основних засобів.

В цілому, ці показники свідчать про недостатність коштів, виділених на ведення нових основних засобів та збільшення їх обсягів. Недостатнє фінансування, в порівнянні з обсягом амортизації, може вказувати на проблеми з управлінням фінансовими ресурсами університету.

Університету може знадобитися поновити свою стратегію фінансування та амортизації основних засобів, щоб ефективніше використовувати наявні кошти та

забезпечити потреби в розвитку і поновленні основних засобів. Додаткові дослідження та аналіз фінансових процесів університету можуть бути корисними для виявлення причин цих тенденцій та розроблення стратегій для виправлення ситуації.

2.3. Перспективні напрямки оптимізації амортизаційної політики

У зв'язку зі зростанням цін на матеріальні ресурси та готову продукцію, а також у зв'язку з неадекватною оцінкою засобів праці, роль амортизації в українському відтворювальному процесі основних засобів значно ослабилася. Це призвело до ситуації, коли розміри амортизаційних відрахувань не відповідали відновній вартості основних промислово-виробничих фондів, що призвело до фактичного заниження витрат на виробництво та штучного збільшення оподаткованого податком на прибуток [34].

Для забезпечення відтворення основних засобів, виконання завдань, покладених на амортизацію, є можливим лише при умові результативного використання цих засобів. Амортизація повинна бути підтверджена у даному випадку, реально наданими послугами, щоб покрити витрати на основні засоби.

Аналіз діяльності різних підприємств показав, що в Україні дуже часто амортизаційні кошти використовуються не за призначенням, у результаті чого відновлення основних засобів практично припинене, хоча в розвинених промислових країнах це відбувається кожні 12-15 років.

Невиправдане використання амортизаційних відрахувань частково пояснюється тим, що поточна система обліку амортизації не передбачає її нагромадження в окремому амортизаційному фонді. На нашу думку, виключення амортизаційного фонду не має належного обґрунтування і призводить до негативних наслідків для суб'єктів господарювання, що підтверджується їхньою практикою господарювання, зокрема гострим дефіцитом інвестиційних ресурсів для відновлення техніко-технологічної бази.

Резервування амортизаційних відрахувань у спеціальному амортизаційному фонді є доцільним. З метою запобігання депреціації накопичених коштів, деякі вчені [3] рекомендують розміщати їх на депозитних банківських рахунках під певним відсотком. Амортизаційний фонд повинен включати кошти, необхідні для повного відтворення основних засобів на новій технічній базі, а також для виконання будь-яких ремонтів, модернізації та інших поліпшень основних засобів протягом їхнього терміну служби [23].

Прискорена амортизація виступає як ефективний стимул для масового оновлення основних засобів у ринковій економіці. Однак, оцінити її вплив на результати діяльності підприємств України не можна однозначно.

Прискорена амортизація сприяє зниженню норми банківського відсотка, а також збільшує власні ресурси для інвестування підприємств. Крім того, вона сприяє подоланню психологічного бар'єру, пов'язаного з ліквідацією застарілого обладнання, і зменшує втрати від морального зношування основних засобів [23].

Чим вища ставка, тим більш вигідно використання прискореної амортизації, через збільшення суми власних коштів підприємства. Однак значні економічні переваги досягаються тільки у випадках значного збільшення амортизаційних відрахувань, що можливе при високій кількості нового обладнання в загальній вартості або при наявності досить великих розмірів підприємства (великотоннажних).

Амортизаційна політика країн розвинутого капіталістичного типу спрямована на активне оновлення основних засобів та стимулює використання прискореної (нелінійної) амортизації, що передбачає списання більшої частки витрат на основний капітал у першій половині його терміну служби. Це надає підприємствам можливість швидшого оновлення їх обладнання та технологій, забезпечуючи їм конкурентні переваги на ринку.

Така стратегія розвинених країн виникла з метою активізувати інвестиційний процес та здійснити структурно-технічну перебудову економіки (що є актуальним і для сучасної України). Проте вона також була відповіддю на об'єктивні умови, коли суб'єкти господарювання розпочали систематичне

скорочення термінів служби основного капіталу з метою отримання податкових пільг.

У сучасній Україні більшість підприємств мають низьку прибутковість або зазнають збитків, обладнання часто простоює, а чисті інвестиції поки що залишаються недостатніми і не компенсують вартість основного капіталу відповідно до нелінійної схеми. У зв'язку з цим база нарахування амортизації та її обсяги на загальному рівні поступово зменшуються, і так звана "прискорена" амортизація набуває регресивного спрямування.

Прискорене списання амортизації призначене для рентабельних підприємств, але більшість підприємств на сьогодні є збитковими або мають низьку рентабельність. У випадку низької або від'ємної рентабельності, вигода від податкової знижки невідчутна, а прискорене списання амортизації (витрат на основний капітал у першій половині строку його служби) суттєво негативно позначається на фінансових результатах. Існує протиріччя в діючій законодавчій базі: з одного боку, є жорстка регламентація нарахування амортизації за прискореною схемою, а з другого – застосування знижуючих коефіцієнтів для уникнення небажаного збільшення амортизаційних витрат.

Сучасна ситуація в Україні характеризується тим, що вартість нового обладнання значно зросла через інфляційний ріст протягом кількох років і перевищує вартість використовуваного обладнання, при цьому експлуатаційні характеристики нового обладнання ідентичні з використовуваним.

У таких умовах необхідно провести переоцінку основних засобів і нарахувати амортизацію на їхню відновну вартість, а не на балансову. Це необхідно робити, оскільки розмір амортизаційних витрат, розрахований відносно балансової вартості, не зможе забезпечити відновлення фондів в нових умовах.

Останнім часом учені почали ділитися своїми роздумами про "керовану амортизацію", яка відображає об'єктивно сформовану або прогнозовану ринкову ситуацію [6]. Політика керованої амортизації передбачає не тільки керування темпами росту амортизаційного фонду, але й врахування вікової структури парку устаткування у зв'язку з наявністю розвиненого вторинного ринку цього

устаткування. Однак складність впровадження такої політики полягає в недостатньому оснащенні багатьох підприємств України сучасними інформаційними технологіями, необґрунтованому виборі методів нарахування амортизації та недосконалій системі обліку основних засобів. Досягнення успішної політики інвестування процесу відновлення фондів та подальшого розвитку технічної бази неможливе без участі держави.

Міжнародний та внутрішній досвід свідчать про те, що амортизаційна політика, яку реалізує держава, є одним з ключових інструментів регулювання відтворення основних засобів та ефективним засобом управління економічними процесами в сфері оновлення виробничого обладнання. Незважаючи на те, що є необхідність у подальшому вдосконаленні амортизаційної політики, варто відзначити позитивні результати проведених останніх років державних реформ у податковій політиці та системі бухгалтерського обліку, зокрема, лібералізація прав підприємств у виборі методів розрахунку економічної амортизації.

На амортизаційну політику підприємства впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. Зовнішні фактори включають економічні умови, такі як інфляція, процентні ставки, зміни в законодавстві щодо оподаткування та регулювання, торговельні або політичні зміни, а також технологічний прогрес та інновації в галузі. Всі ці фактори можуть впливати на вартість основних засобів, їхню натуральну зносостійкість та терміни служби, що, в свою чергу, впливає на обсяги амортизації.

Внутрішні фактори включають стратегічні рішення підприємства, такі як інвестиції в нове обладнання, обсяги виробництва, політику управління запасами та технічне обслуговування основних засобів. Внутрішні фактори можуть впливати на розподіл витрат для амортизації та визначення оптимальних термінів служби основних засобів.

Розуміння та урахування цих зовнішніх та внутрішніх факторів допомагає підприємствам розробляти ефективну амортизаційну політику, яка відображає потреби та умови конкретного бізнесу.

Амортизація впливає на всі види діяльності суб'єкта господарювання, оскільки вона відображає процес відшкодування вартості основних засобів, використаних у виробництві та діяльності підприємства. Ефективна амортизаційна політика допомагає оптимізувати витрати на утримання та оновлення основних засобів, планувати бюджет, визначати цінову політику та приймати стратегічні рішення. В облікових системах амортизація додається до собівартості продукції і впливає на фінансові показники підприємства.

Отже, ефективна амортизаційна політика є важливим аспектом фінансового управління підприємством та має вплив на всі сфери його діяльності (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Вплив амортизації на види діяльності суб'єкта господарювання

Види діяльності	Сфера впливу
Операційна	Формування ціни, тривалість життєвого циклу товару, вартість, яка залишається від основних засобів і нематеріальних активів.
Фінансова	Фінансові показники суб'єкта господарювання, джерела фінансування проектів та реальні грошові потоки.
Інвестиційна	Параметри результативності інвестиційних проектів та терміни використання основних засобів та нематеріальних активів.

Таким чином, ефективна амортизаційна політика суб'єкта господарювання – це стратегічний набір заходів, спрямованих на оптимізацію управління процесом відновлення основного капіталу та зменшення зносу активів, збільшення обсягу виробництва та оновлення основних засобів для підвищення інноваційності та продуктивності, а також максимізацію фінансових результатів та залучення інвестицій.

ВИСНОВКИ

Здійснені дослідження дають підставу для наступних практичних висновків.

1. Доведено, що амортизація переважно виокремлена категорія, яку варто аналізувати з точок зору облікового, економічного та фінансового підходів. По суті, амортизація є складним та багатограним явищем у сфері економіки, оскільки включає в себе процес перерозподілу вартості основних засобів під час їх експлуатації на вироблені товари, послуги та роботи суб'єктів господарювання.

2. Дослідження підтверджує значимість системного підходу до управління амортизацією, який включає, окрім бухгалтерського обліку, також фінансове та економічне планування.

3. Амортизаційна політика є важливою складовою загальнонаціональної стратегії управління фінансовими ресурсами, спрямованою на оптимізацію використання власних коштів, що реінвестуються в виробничу діяльність. Ця політика має глибокі зв'язки з податковою політикою та відіграє важливу роль у фінансовому успіху підприємства.

4. Розроблення стратегії амортизації підприємства вимагає уважного обґрунтування методів нарахування амортизації. Вибір методів повинен ґрунтуватися на витратах технологічного обладнання, рекомендованому терміні експлуатації та умовах продажу продукції на різних ринкових сегментах. У сучасних умовах оптимізація амортизаційної політики має велике значення, тому для досягнення цієї мети потрібно провести докладний аналіз в цьому напрямку.

5. Наукове дослідження показало, що ефективний облік амортизації є важливим для забезпечення точної інформації про необоротні активи бюджетної установи в системі бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

6. Такий облік визначає фактичний стан активів, їх залишкову вартість і забезпечує правильний розподіл витрат на амортизацію протягом року. Це, в свою чергу, сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень та оптимізації фінансових ресурсів бюджетної установи.

7. Під час аналізу складу та структури основних засобів Поліського університету за період з 2020 по 2022 роки виявлено деякі ключові тенденції. Загальний обсяг основних засобів за цей період збільшився на 2%. Варто відзначити, що такі групи основних засобів, як "будівлі, споруди та передавальні пристрої", "машини та обладнання" та "малоцінні необоротні матеріальні активи" показали найбільше зростання обсягу вартості, збільшившись на 32,8%, 122,8% та 17,4% відповідно.

8. Проведений аналіз показав, що нарахована амортизація збільшилася на 105,7% у 2022 році в порівнянні з 2020 роком, що вказує на загальне збільшення майнових вкладень за цей період. Найбільший позитивний вплив на зростання амортизації спостерігається в категоріях "машини та обладнання" і "малоцінні необоротні матеріальні активи", показники яких зросли на 19,5% та 100,2% відповідно. З іншого боку, категорії "транспортні засоби" та "будівлі, споруди та передавальні пристрої" показали зменшення амортизації на 28,3% та 20,7% відповідно. Крім того, категорія "тварини та багаторічні насадження" за 2022 рік показала втрату вартості у розмірі 10 875 грн.

9. Ефективна амортизаційна політика суб'єкта господарювання має на меті оптимізацію використання основних активів, продовження їх періоду служби, сприяння інноваціям у виробництві, підвищення продуктивності праці, максимізацію фінансових показників та залучення інвестицій до суб'єкта господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атамас П. Й., Атамас О. П. Облік у бюджетних установах : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 392 с.
2. Бодаренко О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції: практика та довід*. 2008. № 4. С. 40-44.
3. Бондар Н. С. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : А.С.К., 2010. 400 с.
4. Бондаренко О. С. Вплив організаційно-правової форми господарювання підприємства на його інноваційну політику. *Вісн. Київського націон. ун-ту технології та дизайну*. 2010. № 5, Т. 2. С. 93-96.
5. Балахонова О. В. Проблеми поліпшення основних засобів на підприємстві. *Економічні науки*. 2010. № 7. С. 11–13.
6. Балюх М. А. Економічний аналіз : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 556 с.
7. Беженар А. Ю. Знос та амортизація основних засобів у бюджетних установах. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v37/4.pdf>
8. Бичкова Н. В. Оптимізація структури капіталу вітчизняних підприємств у контексті підвищення ефективності фінансової діяльності. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. № 1 (48). С. 16-23.
9. Бухгалтерський облік (для необлікових спеціальностей) : навч. посіб. / Ю. Ю. Мороз, Т. С. Гайдучок, О. М. Дмитренко. Житомир : Рута, 2022. 256 с.
10. Бухгалтерський облік і аудит в управлінні лісогосподарським підприємством : підручник / Ю. С. Цаль-Цалко, Ю. Ю. Мороз, В. С. Ейсмонт, Т. С. Гайдучок, Н. І. Цегельник. Житомир : Рута, 2019. 372 с.
11. Васильківський Д. М. Аналіз ефективності використання основних засобів промислових підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 3(2). С. 61-64.
12. Виговська Н. Г. Удосконалення обліку амортизації: стан, проблеми, перспективи: автореф. дис. ... к. е. н.: спец. 08.06.04. Київський нац. екон. ун-т. Київ, 1999. 20 с.

13. Гайдучок Т. С. Амортизаційна політика в контексті облікового забезпечення суб'єкта господарювання. *Наукові читання-2013* : наук.-теорет. зб. ЖНАЕУ. Житомир : ЖНАЕУ, 2013. Т. 2. С. 108–110.
14. Гайдучок Т. С. Амортизація – основа відтворення основного капіталу. *Вісник ХНАУ. Сер. Економіка АПК і природокористування*. 2004. № 9. С. 278–283.
15. Гайдучок Т. С. Щодо амортизаційної політики в умовах ринкових відносин. *Формування стратегії розвитку регіонального АПК* : матеріали 4-ої міжфакультет. наук.-практ. конф. молодих вчених, 30 трав. 2008 р. Житомир : Вид-во ДАУ, 2008. С. 308–312.
16. Гайдучок Т. С., Мостепанюк В. А. Ефективне управління основними засобами підприємств лісового господарства як рушійна сила інноваційних процесів. *Інноваційна економіка*. 2013. № 4 (42). С. 149–154.
17. Давиденко Н. М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 2. С. 36-40.
18. Джога Р. Т. Бухгалтерський облік у бюджетних установах : навч. посіб.. Київ: КНЕУ, 2001. 250 с.
19. Джога Р. Т., Сінельник Л. М., Дунаєва М. В. Облік у бюджетних установах : підруч. Київ : КНЕУ, 2006. 480 с.
20. Канєв Т. В., Шевченко С. О. Особливості амортизації необоротних активів установ державного сектору. *Облік і фінанси*. 2018. Вип. IV (72). С. 99-105.
21. Касьянова В. О. Амортизація основних засобів: методи нарахування та організація обліку. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. № 2. С. 117-122.
22. Клячківська А. В., Гомзіна А. Амортизація основних засобів як інструмент обліково-аналітичного забезпечення цілей сталого розвитку. *Фінансові інструменти регіонального розвитку* : зб. праць учасн. ІХ Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (27 жовтня 2023 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2023. С. 99-101.

23. Лень В. С., Перетятко Ю. М., Методика аналізу достатності сум нарахованої амортизації для відтворення основних засобів. *Науковий диспут: питання економіки і фінансів* : III Міжнар. конф., (Київ- Прага-Відень 30 черв. 2015), 356 с.
24. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби" : наказ Міністерства України від 12 груд. 2010 р. № 1202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10#Text>
25. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби" : наказ Міністерства України від 12 груд. 2010 р. № 1202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10#Text>
26. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 122 "Нематеріальні активи" : наказ Міністерства України від 12 груд. 2010 р. № 1202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1018-10#Text>
27. Облік у бюджетних установах: навч. посіб. / Ю. А. Верига, Т. В. Гладких, О. В. Артюх, Н. О. Кулявець, А. І. Мілька. Київ : ЦУЛ, 2011. 485 с.
28. План рахунків бухгалтерського обліку у визначеннях та схемах : навчально-наочний посібник / Ю. С. Цаль-Цалко, Ю. Ю. Мороз, Т. С. Гайдучок [та ін.]. Житомир : Рута, 2019. 212 с.
29. Податковий кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755 / Верх. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
30. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996. / Верх. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
31. Про затвердження Інструкції з обліку необоротних активів бюджетних установ : Наказ Державного казначейства України від 17 лип. 2000 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0459-00#Text>
32. Свірко С. В. Необоротні активи бюджетних установ в вітчизняній та міжнародній обліковій практиці: характеристика та порівняльний аналіз. Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської діяльності в Україні. спецвип. 15/ч.2. Львів : Інтереко, 2005. С. 270-277.

33. Соляник Л. Г. Організаційно-економічний механізм управління оборотними активами та джерелами їх фінансування. *Економічний вісник нац. гірничого ун-ту*. 2005. № 4. С. 48-54.

34. Фролова Т. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Видавництво «Європейського університету», 2006. 253 с.

35. Фролова Т. О. Фінансовий аналіз. Київ : Видавництво «Європейського університету», 2006. 253 с.

36. Шара Є. Ю., Андрієнко О. М., Жидєєва Л. Ф. Бухгалтерський облік у бюджетних установах і організаціях : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2011. 440 с.

37. Шеремет Д. М., Клячківська В. В. Облік та контроль основних засобів в умовах євроінтеграції. *Роль бухгалтерського обліку, аудиту та податкової політики у розбудові незалежної України на шляху до Європейського Союзу* : зб. праць учасників II Міжнар. наук.-практ. конф. (9-10 листоп. 2023 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2023. С. 365-367.

38. Шпак Н. З., Рудницька О. М. Система управління капіталом підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.10. С. 257–261.

39. Щирська О. В. Економічна сутність і бухгалтерське визначення амортизації. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 8. С. 68-74.

40. Яремко І. Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій : монографія. Львів : Каменяр, 2006. 176 с.

41. Звіт ректора Поліського національного університету за 2022 р.
URL: <https://polissiauniver.edu.ua/wp-content/uploads/2023/08/Zvit-2022.pdf>

ДОДАТКИ